

Ján Miloslav Gerometta, lovčiansky farár a národný dejateľ.

Vážený občania, 20.mája tohto roku si pripomenieme 110. výročie smrti veľkého národovca a nášho bývalého farára, **Jána Miloslava Geromettu (9. 5. 1823 – 20. 5. 1900)**, ktorý pôsobil v našej obci v rokoch 1872 až 1899. Jeho pobyt a pôsobenie v Lovči zanechalo na našich starých rodičoch a ďalších generáciách nezabudnuteľnú úctu k tomuto ušľachtilému človeku. Preto aj pri pomenovaní ulíc v obci v roku 1970, dostala hlavná ulica názov po tomto veľkom národovcovi a neskoršie pri stavbe novej budovy farského úradu, bola na jeho priečelí odhalená pamätná tabuľa s jeho menom, ako vďaka Lovčanov za je celoživotné dielo.

Mladá generácia možno ani nevie, že okrem kňazských povinností a šírenia katolíckej viery bol veľkým národovcom a literátom svojej doby. Je príznačný jeho karhajúci výrok po voľbách v Novej Bani ktorých sa zúčastnili aj Lovčania a všetci okrem učiteľa Filkorna volili vládneho kandidáta – kalvína. Gerometta im s kančľa v kostole vykričal: „ Lovčania, za haringy a soľ ste si predali národnosť a za zlatku vieru“. Postupom času sa mu podarilo pozdvihnúť národné povedomie Lovčanov. Takéhoto neohrozeného národovca sme mali v Lovči a to v dobe najtvrdšej maďarizácie na našom území.

O slovenskom národnom dejateľovi Jánovi Miloslavovi Geromettovi, ktorého Národné noviny v nekrológu právom zaradili „k smelým, otvoreným, junáckym duchom" slovenskej reprezentácie druhej polovice minulého storočia. Gerometta sa ako člen vyslanstva za obnovenie Matice slovenskej v roku 1885 na oficiálnej audiencii nebál povedať priamo do očí ministerskému predsedovi a známemu maďarizátorovi Kolomanovi Tiszovi, že ohovára a osočuje Maticu slovenskú a potom demonštratívne opustil audienčnú miestnosť. Bol autorom početných článkov a národných obrán. Darmo by sme hľadali odbornú štúdiu, či podrobnejší biografický príspevok, ba ojedinelé sú aj jubilejné a popularizačné články o tomto dejateľovi. Preto pokladáme za užitočné priblížiť život, účinkovanie a dielo tejto osobnosti širokej verejnosti formou biografického portrétu.

Ján Miloslav Gerometta pochádzal z národne uvedomelej rodiny zo Žiliny, kde sa 9. mája 1823 narodil. Jeho otec František Gerometta bol obchodníkom a začas aj žilinským richtárom, matka Františka, rod. Abudová, viedla domácnosť a starala sa o rodinu. J. M. Gerometta mal päť súrodencov, medzi nimi staršieho brata Eugena (nar. 28. 8. 1819), z ktoréhoneskôr vyrástol známy národný dejateľ a literát.

Základné školy a gymnázium vychodil Ján M. Gerometta pravdepodobne v Žiline, v rokoch 1840—1844 študoval filozofiu a prvé dva ročníky teológie na biskupskom seminári v Nitre, 3. a 4. ročník teológie absolvoval na generálnom seminári v Pešti v rokoch 1844/45 a 1845/46.

Po príchode do Pešti Ján M. Gerometta čoskoro nadviazal priateľské kontakty s krajanmi, slovenskými rodákmi, ba aj so študentmi iných slovanských národov. Gerometta navštevoval aj slovenské rodiny v Pešti a v Budíne, medzi zvlášť významné patria jeho styky s Jánom Kollárom. V takomto kruhu slovenskej národne uvedomelej študujúcej mládeže potom vznikali a realizovali sa viaceré organizačné, literárne a vydavateľské podujatia, na ktorých sa Gerometta aktívne zúčastňoval.

J. M. Gerometta a jeho spolupracovníci si uvedomovali silnejúce maďarizačné tlaky a nabádal slovenskú mládež vo svojom okolí, ktorá by sa mala vinúť k vlastnému národu a jeho reči. Uvedomoval si pritom rozpory v slovenskom tábore, ovplyvnené konfesijnou rozdvajenosťou, vyzývajúc k prekonaniu názorových nezhôd, k zjednoteniu síl a k spoločnému postupu v národnoobrannej a uvedomovacej práci v pevnom presvedčení, že Slovania a s nimi aj Slováci „vždycky zaujímati budeme miesto v dejinách sveta medzi prvými národy"(list21.1.1845).

J. M. Gerometta mal aktívnu účasť na snahách o založenie Slovenského čitateľského spolku v Pešťbudíne, ktoré vyvíjali na prelome rokov 1845—1846 najmä poslucháči generálneho seminára v Pešti. Z Geromettových listov F. Strakovičovi sa dozvedáme podrobné údaje o plánoch na založenie čitateľského spolku, o jeho organizačnom začlenení a poskytnutí priestorov na pôde Matice srbskej, o frekventovaných slovanských a iných novinách a podobne. O plánoch na založenie Slovenského čitateľského spolku písal J. M. Gerometta už v liste z 11. 11. 1845 oznamujúc, že spolok má okolo dvadsať členov. V nasledujúcom liste z 2. 2. 1846 píše, že spolok sa má v krátkom čase skutočne založiť; napokon v liste z 5. 3. 1846 nadšene oznamuje, „že už tieto dni spoločnosť čitateľská do života vstúpila“, keďže „Mat'ica srbská dovolila udom tejto spoločnosti tri razi do tídňa v svojom staňi sednice držať, kde noviny a knihy slovanskje čítať budú“. Na základe týchto listov môžeme dosť bezpečne datovať založenie Slovenského čitateľského spolku vo februári 1846. V tom čase mal spolok okolo sedemdesiat členov a plánoval objednávať a propagovať najmenej dvanásť súčasných slovanských a inonárodných novín a časopisov. Medzi týmito periodikami boli na prvom mieste Štúrove Slovenskje národňje novini.

Tieto organizačné úsilie peštianskych seminaristov neboli ojedinelé J. M. Gerometta mal byť nielen prispievateľom Palárikovho almanachu, ale aktivizoval aj ďalších autorov vo svojom okolí a vyzýval F. Strakoviča k spolupráci. V tejto súvislosti Geromettove listy F. Strakovičovi obsahujú prvé správy o jeho literárnej orientácii a tvorivých plánoch. Dozvedáme sa z nich, že už v peštianskom období Gerometta písal básne v bernolákovčine. V tom čase uverejnil v Orle tatránskom aj nateraz jedinú známu báseň Kdo je mocní, v ktorej dôvodí, že mocný je ten, kto miluje svoj národ, vie sa zaň obetovať, trpieť, ba aj život položiť. Popri básnickej tvorbe J. M. Gerometta zamýšľal napísať Krátky prehľad slovenskej literatúry, k čomu mu však chýbal dostatok študijného materiálu. Do Palárikovho almanachu chcel prispieť opisom cesty po poľských krajoch, ktorú uskutočnil pravdepodobne cez prázdniny roku 1845. Napokon 5. 3. 1846 poslal článok do Štúrových Slovenských národných novín.

Súčasťou literárnej aktivity Jána M. Geromettu a jeho spolupracovníkov bolo sledovanie a štúdium staršej i súčasnej slovenskej a slovanskej spisby. Po skončení teologických štúdií bol J. M. Gerometta vysvätený za kňaza v Rábe 9. 1. 1848 a pôsobil ako duchovný rábskej diecézy. Nevieme presne, ako sa zapojil do revolučných pohybov roku 1848/49, ale podľa zmienky v nekrológu od roku 1848 „**chodil za ním Kossuthov zatykač. . .**“ O jeho pôsobení v porevolučnom období nemáme podrobnejšie správy. Vieme, že v roku 1852 bol dočasným správcom bánhidskej fary, v roku 1853 bol kaplánom v Gyömore, no v tom istom roku prešiel do banskobystrického biskupstva a dekrétom z 10. 10. 1853 sa stal supľujúcim profesorom náboženstva v nižších triedach banskobystrického gymnázia, kde zotrval do konca školského roku 1853/54. V nasledujúcich rokoch 1854—1856 pôsobil ako nemecký kaplán v Banskej Bystrici, dočasný správca fary vo Vieske, katecheta a učiteľ náboženstva na podreálke v Kremnici. V rokoch 1856—1864 bol farárom v Španej Doline, v rokoch 1864-1872 farárom na Starých Horách, kde ho vymenovali aj za dekana Banskobystrického okresu. **Od roku 1872 sa stal farárom vo Veľkej Lovči v Tekove, kde pôsobil až do penzionovania 1. septembra 1899, potom odišiel na odpočinok do Kremnice, kde aj umrel 20. mája 1900.** O Geromettovej národnej, kultúrnej a publicistickej aktivite koncom 50-tych rokov a v 60-tych rokoch 19. storočia nemáme mnoho dokladov. Ako horlivý národovec s nadšením privítal založenie Matice slovenskej, zúčastnil sa na jej prvom valnom zhromaždení v Martine 4. augusta 1863 a s príspevkom 24 zlatých sa zapísal medzi jej zakladajúcich členov. Z listov adresovaných Gustávovi Zechenterovi-Laskomerskému možno vycítiť, že neklesal na duchu, ale pracoval na povznesení národa vo svojom úrade a okolí. Sedemdesiate roky v slovenských

národných dejinách boli a zostávajú smutne pamätnými ako obdobie zatvorenia jediných troch slovenských gymnázií a napokon Matice slovenskej, čo ťažko pociťoval ako hlbokú krivdu celý národ a zvlášť jeho poprední reprezentanti.

Neľahké polozenie slovenského národa a silnejúci tlak maďarizácie nútil politických vodcov, kultúrnych, literárnych a národných činiteľov zamýšľať sa nad danou situáciou a hľadať cesty a východiská z tohto stavu. Jednou z foriem boja proti maďarizácii boli národnoobrané články v súdobej slovenskej i cudzej tlači, ako aj obsiahlejšie polemické brožúry, ktorými autori upozorňovali na krivdy, útlak a skutočne biedne polozenie slovenského národa. Jedným z autorov takýchto článkov i samostatne vydaných národných obrán bol aj J. M. Gerometta, ktorý popri slovenských periodikách prispieval aj do nemeckých i maďarských novín a časopisov, napr. Ost und West, Gegenwart, Politik, Vaterland, Zukunft, Pesti Napló a iné. Ucelený pohľad na národnostnú otázku v Uhorsku, s osobitným zreteľom na Slovákov, sústredil v samostatnej brožúre vydanej v pražskom nakladateľstve F. A. Urbánka v roku 1876 pod názvom Aeltere und neuere Magyarisirungs-Versuche in Ungarn, mit besonderer Rücksicht auf die Slovaken, v ktorej na základe dôkladných znalostí i osobných pozorovaní podal obraz o krivdách spáchaných na Slovákoch a o postupe maďarizácie od 40-tych rokov 19. storočia až po zatvorenie Matice slovenskej v roku 1875. Podľa súdobej hodnotenia: „Štýl, dosah, logika, ostré pozorovanie, myšlienkový vzlet, základný tón presvedčenia a pravdy, vynášajú toto jeho dielo vysoko nad úroveň obyčajných letákov a bojovných brošúr.“ Politickú a národno obrannú publicistiku J. M. Gerometta vystupňoval v polovici 80-tych rokov minulého storočia a ňou sa postavil do čelného radu bojovníkov za základné práva svojho národa. Na základe tejto aktivity ho v polovici roku 1885 vybrali aj za člena delegácie za obnovenie činnosti Matice slovenskej k panovníkovi a k ministerskému predsedovi Kolomanovi Tiszovi. Práve v polovici 80-tych rokov 19. storočia v početných, politicky neraz ostro formulovaných článkoch J. M. Gerometta bránil slovenské národné práva najmä proti maďarskému tlaku. Širšie formulované dôvody a názory ucelene sústredil v brožúre Die magyarische Staatsidee, Kirche und Nationalitäten in Ungarn, vydanej v tom istom nakladateľstve F. A. Urbánka v Prahe roku 1886, z ktorej podstatnú časť odtlačili aj Národné noviny. V tejto brožúre upozornil na postup maďarizácie v celom Uhorsku:

„S elementárnou silou rozlieva sa potopa maďarizácie Slovákov, Rumunova Srbov v Uhorsku. Nenie to víťazné, pokojné postupovanie vyššej kultúry do neobrobeného, zanedbaného územia, lež násilné dobytie a podmanenie cudzích, duševných pozícií bezohľadnou materiálnou silou terorizmom, vládnymi nariadeniami, proskripciou, panovaním štátnych úradníkov.“ O postupe a spôsoboch maďarizácie okrem tejto brožúry J. M. Gerometta písal aj v ďalších článkoch publikovaných najmä v Národných novinách roku 1886—1887. Jeho publicistická argumentácia je konkrétna, adresovaná reprezentantom maďarskej štátnej myšlienky i do vlastných radov, vyzývajúca slovenskú reprezentáciu i ľud k národnej hrdosti, vytrvalosti a k ráznemu postojovi voči násiliu. V článku Jednota kultúry lásku k vlastnému národu povyšuje na zákon: **„Milovať svoj rod, národ slovenský, alebo jestli sa ľúbi národnosť, je pre každého pociťca, pre každého statočného (pre oplana nie) Slováka zákon prirodzený, božský.“** V týchto článkoch a výzvach J. M. Gerometta vystupuje voči iným národom tolerantne, uznanlivo, žiadajúc základné humánne práva pre vlastný slovenský národ. Popri uhorskej problematike J. M. Gerometta bol dobre rozhľadný aj v medzinárodnej politickej a národnej situácii, pričom si zvlášť všímal polozenie slovanských národov, vzťahy medzi inými národmi a Ruskom, situáciu v Anglicku v súvislosti s írskou otázkou, ale aj narastanie robotníckeho hnutia vo Francúzsku, Taliansku, Belgicku, v Holandsku a inde, o čom nachádzame doklady v jeho článkoch. Geromettova publicistická aktivita si preto zasluhuje pozornosť a osobitné zhodnotenie. Ťažké polozenie a

neustály útlak vlastného národa deprimujúco vplývali na citlivú osobnosť J. M. Geromettu, ktorý pod vplyvom nežičlivých pomerov na sklonku života pomýšľal na odchod k bratskému chorvátskemu národu: „Gerometta cítil celou dušou poníženie svojho národa a ku koncu života bol tak rozhorčený, že pomýšľal presťahovať sa do Chorvátska, kde mal nádej nájsť svet duševne bližší a bratskejší." Jednako však neprestával sledovať vývin národných pomerov, a kde len mohol, podporoval slovenské podujatia, prispieval na vydávanie kníh, napr. na Slovenské spevy, na zborník Tovaryšstvo, na pomník Juraja Fándlyho a podobne. Keď v roku 1892 martinské centrum vyvíjalo nové úsilie o aktivizáciu Slovenskej národnej strany a na súkromných poradách v auguste 1892 rozhodlo, že je potrebné zorganizovať stranu aj na vidieku. Pavol Mudroň ako novozvolený predseda obrátil sa na J. M. Geromettu s výzvou, aby vo svojom Novobanskom okrese zorganizoval Slovenskú národnú stranu a zvolili dôverníka. Gerometta v odpovedi P. Mudroňovi z 27. 10. 1892 oznámil, že v jeho okolí je len šesť národovcov, ktorých by bolo možné do tejto akcie zapojiť, a tak po porade a po náležitom uvážení situácie vyslovili názor, „že organizáciu okresu previesť a dôverníka pre okres a centrum menovať nemožno, pretože v celom okrese a okolí, okrem vyššie menovaných, medzi ktorými sme i my, niet človeka, na ktorého činnosť, či obeť pre národ náš počítať by sa mohlo". Rovnaké stanovisko oznámil J. M. Gerometta aj v ďalších listoch P. Mudroňovi v rokoch 1893—1894.

Osobnosť Jána Miloslava Geromettu, ako sme ju predstavili v stručnom biografickom profile, by si zaslúžila všestrannejšie zhodnotenie. Na základe nami sústredených dokumentov a korešpondencie môžeme jednoznačne konštatovať, že J. M. Gerometta patrí medzi tých zapálených a neohrozených slovenských národovcov druhej polovice minulého storočia, ktorí sa nebáli verejne, a najmä tlačeným slovom upozorňovať na krivdy páchané na vlastnom národe, a tým bojovať za jeho základné práva. Za toto nebojácne vystupovanie si zasluhuje naše uznanie a trvalú úctu všetkých, ale najmä nás Lovčanov.

Prevzaté: A. Maťovčík, Príspevok k životopisu J.M.Geromettu
J. Košta, kniha I. Lovča, dejiny

Upravil a skrátil: M. Košta